

УДК: 373.3

*Шамыркулова В. Т., окутуучу, shamyurkiiovavenera@gmail.com
Омурзакова К. К., окутуучу
Бейшембиева Н. К., окутуучу
К. Тыныстанов ат. ЫМУ, Кыргызстан*

БАШТАЛГЫЧ БИЛИМ БЕРҮҮДӨ ОКУТУУНУН АКТИВДҮҮ ФОРМАЛАРЫН КОЛДОНУУ

Макалада заманбап окутуу формаларынын ичинен башталгыч билим берүүдө колдонулуучу окутуунун активдүү формалары туурасында сөз болот. Алардын тандалышы башталгыч класстарда өтүлүүчү предметтик сабактардан кыргыз тили, адабий окуу, математика, мекен таанууга туураланып, натыйжалуу окутуу технологиялары катары көрсөтүлдү. Мектеп системасында мындай окутуунун формаларын колдонууда педагогдон терең чыгармачылык талап кылынары окумуштуулар, педагог-психологдор, практик-мугалимдер тарабынан далилденгени кеңири белгиленген. Мындан сырткары, стандарттык эмес формадагы сабак катары анын уюштурулушу, жүргүзүлүшү өзгөчө, кызыктуу, эрежелерге жооп бергидей өткөрүлүшү талап кылынары эскертилди. Келечектеги билим берүүнүн сапаттуу өнүгүшү, өсүшү дал ушул башталгыч билим берүүдө калыптанары туурасында айтылып, макалада көрсөтүлгөн окутуунун активдүү формалары окуучулардын сабакка болгон кызыгуусун, активдүүлүгүн, оюн ачык айта билүүсүн, тартынбай жооп берүүсүн, бири-бирине колдоо көрсөтүүсүн жана жардам берүүсүн, окуу материалдарын анализдей билүүсүн үйрөтөрү туурасында ачык, баса белгиленип, ошондой эле башталгыч класстардын мугалимдерин заманбап окутуунун активдүү формаларын кеңири пайдаланууга жана колдонууга чакырат.

Өзөктүү сөздөр: *окутуунун активдүү формалары, окутуунун заманбап технологиялары, башталгыч билим берүү, педагог, психолог, сабак, мектеп, уюштуруу, топтук иш, биргелешип иштөө.*

*Шамыркулова В. Т., преподаватель кафедры
Омурзакова К. К., преподаватель
Бейшембиева Н. К., преподаватель
ИГУ им. К. Тыныстанова, Кыргызстан*

ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ ФОРМ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

В статье рассматриваются современные технологии обучения в начальном образовании. Применение современных технологий начинается на занятиях таких предметов начального образования, как кыргызский язык, литературное чтение, математика, родноведение, на которых были применены данные технологии и признаны как новаторские. Применение этих технологий, по мнению учёных, ведущих методистов, педагогов-психологов, учителей практиков, приводит к углубленной и плодотворной работе учителя. Кроме этого отмечается то обстоятельство, что нестандартные формы обучения требуют особого подхода в организации и планировании урока. Качественное образование начинается с начального образования. Они развивают интерес учащихся к учебе, к плодотворной работе, где ученики свободно высказывают своё мнение, психологически раскрепощаются, помогая друг другу, учатся анализировать учебный материал. Авторы призывают учителей начальных классов работать в этом направлении, применять активные формы обучения, что соответствует требованиям сегодняшнего дня.

Ключевые слова: *активные формы обучения, современные технологии обучения,*

начальное образование, педагог, психолог, урок, школа, организация, групповая работа, совместная работа.

*Shamyrkuiova V. T., teacher
Omurzakova K. K., teacher
Beishembieva N. K., teacher
ISU named after K. Tynystanov, Kyrgyzstan*

THE USE OF ACTIVE FORMS OF EDUCATION IN PRIMARY EDUCATION

The article talks about modern teaching technologies in primary education. The use of modern technologies begins in such subjects of primary education as the Kyrgyz language, literary reading, where these innovative technologies are shown. The use of these technologies, in the opinion of scientists, leading methodologists of teachers, practitioners, lead to in-depth and fruitful work of the teacher. It was also noticed that non-standard forms of education lead to interesting exciting work. Farther quality education begins with primary education, where active forms of education are formed, which are shown in the article and develop interest students to study them to fruitful work where students freely express their opinion helping each other by analyzing educational material. All this encourages primary school teachers to work in this direction, using active forms of learning, which meets the requirements of today.

Key words: *active forms of learning, modern learning technologies, primary education, teacher, psychologist, lesson, school, organization, group work.*

Акыркы жылдарда Кыргызстандын окумуштуу-педагогдору менен практик-мугалимдери топто окутуунун формаларына жана ыкмаларына зор кызыгууну көрсөтүүдө. Окутуунун активдүү формалары класстык жана класстан тышкары сабактарда, бирдиктүү командалык дем менен, топтун ар бир мүчөсү өзү үчүн, башкалар үчүн жана топ үчүн жоопкерчиликти алган чакан топтордо өткөрүлүшү керек. Мында туруктуу топторго артыкчылык берилет жана жамааттык иш көзөмөлдөөгө жана топтун, ошондой эле анын ар бир мүчөсүнүн окуудагы жетишкендиктерин баалоого биригиши керек. Окутуунун активдүү формаларынын теориялык негизи баланы интеллектуалдык жактан өстүрүү процессинде социалдык өз ара аракеттердин жана адамдардын ортосундагы баарлашуунун өзгөчө ролун белгилөө болуп саналат [5: 138].

Орус психологу Лев Выготский (1896-1934) индивиддин жалпы адамзаттык цивилизациянын баалуулуктарын өздөштүрүү ишинде психиканын өнүгүшүнүн маданий-тарыхый теориясын иштеп чыккан. Жаратылыштан берилген психикалык функциялар өнүгүүнүн жогору денгээлдеги функциясына кайра калыптанат, ага логикалык эс тутум, максаттуу ой жүгүртүү, чыгармачыл элестетүү кирет.

Педагогдор жана психологдордун изилдөөлөрүндө окутуунун активдүү формалары сүйлөөнү, коммуникативдүүлүктү, ой жүгүртүүнү жана интеллектти өнүктүрүүгө оң таасирин тийгизерин көрсөттү жана ошондой эле өз ара биргелешкен аракетти таанып-билүүнүн сапатын: айланадагы дүйнөнү сезе билүү; суроо бере билүү, талдай билүү; кубулуштун себептерин издөө, корутунду чыгара билүү; суроо боюнча өз түшүнүгүн көрсөтүү жөндөмүн өнүктүрүүнүн зарыл элементи катары карайт.

Мындан тышкары, ал салттуу фронталдык формаларга жана методдорго салыштырмалуу окуунун жогорку жыйынтыктарына алып келди, башкача айтканда, биргелешип окуу жамаатты, анын мүчөлөрүнүн бири-бирине карата оң мамилесин калыптандырат.

Сабакта окутуунун активдүү формаларын уюштуруу өтө татаал жана алар ар бир сабакты кылдат даярдоону, планын стандарттуу эмес формада түзүүнү талап кылат.

Анткени профессор А. Алимбеков: “Сапаттуу сабак дайыма жакшылап ойлонуштурулган план түзүүдөн башталат”, - деп белгилеп кеткендей, сабактын иштелмеси талапка жооп берээрлик түзүлгөндө гана сабак максатына жетет [1: 6].

Мындай окутуунун активдүү формаларынан сабактын төмөндөгүдөй бир нече түрлөрүн мисал келтирсек болот:

- сабак-жомок
- сабак-аңгеме
- сабак-конференция
- сабак-пресс-конференция
- сабак-сценка
- сабак-семинар
- сабак-сынак (зачёт)
- сабак-таймаш (мелдеш)
- сабак-комплекс
- сабак-лекция
- сабак-экскурсия
- сабак-консультация (жардам беруу сабагы)
- сабак-практикум.
- сабак- эс тутум
- сабак- чыгармачыл өнөркана

Сабактын бул сыяктуу формаларынын бардыгы жогорку класстын окуучуларына арналгандыктан, буларды башталгыч класстарда колдонуу оорчулукту туудурат. Ошентсе да алардын ичинде башталгыч класстарга ылайыктуулары деле бар десек, жанылышпайбыз. Биз сөз кылып жаткан окутуунун активдүү формаларынын ичинен башталгыч билим берүүдө колдонууга боло тургандарына төмөндөгү окутуунун активдүү формалары ылайыктуу деп таптык: “Чыгармачыл өнөркана сабагы”, “Эс тутум (Мемору) сабагы”, “Сабак-жомок”, “Сабак-таймаш”, “Сабак-консультация”, “Сабак-аңгеме”. Алар мүмкүн болушунча балдардын сабакка болгон кызыгууларын өстүрөт, окутууну гумандаштырууга, демократиялаштырууга жардам берет, ошондой эле сабак берүүнүн командалык методунан куткарып, мугалимдин чыгармачыл шыгын арттырат [3: 67].

Мындай адатка айланбаган сабактын максатына мугалим чыгармачылык менен ийгиликтүү иштегенде гана жетише алаарын белгилей кетишибиз керек. Бул боюнча Т. Ч. Кочкарова да: «Адатка айланбаган сабактын активдүү формаларын туура уюштурууда жана коюлган максатына жеткирүүдө, мугалимге алардын методикасын жакшы билүү аздык кылат, аны чыгармачылык менен гана иштөө керек», - деп белгилеген [5: 142].

Ошентип, башталгыч класстарда өз ордун тапкан бул окутуунун формалары жөнүндө сөз кыла турган болсок, алар төмөндөгүдөй мүнөздө өтөт:

Сабак-таймаш. Кээ бир педагогдор кичине топтун эң ыңгайлуу өлчөмү – 3 адам деп эсептешсе, башкалары 5 адамдан түзүүнү сунушташкан. Үчүнчүлөрү эң жакшысы – 6 адамдан турган топ дешкен. Тажрыйба бардыгын өз ордуна койду. Көп жыл байкоо жүргүзүлгөндөн кийин оптималдуу вариант 4 адамдан турган топ экендиги белгилүү болду. Мындай топ эң жогорку деңгээлде иштеп кетүү жөндөмдүүлүгүнө жана өндүрүмдүүлүккө ээ болуп, топтун ичинде баарлашууга да ыңгайлуу болуп чыкты. Мындан сырткары, уюштурууда да артыкчылыктарга ээ: мындай топту эки чакан топко

тең болуп, эки-экиден иштөөгө да жеңил болот. Жынысы жагынан да мындай топту жеңил түзүүгө болот: 2 бала, 2 кыз. Талкуу учурунда мугалим дискуссияны алып баруучу болот, регламентке көз салат, суроолор менен жоопторду жөнгө салат, бирок эч кандай шартта өзүнүн көз карашын таңуулабайт, ошондой эле оригиналдуу чечилген варианттарга комментарий берет, тапшырманы аткаруудагы так эместиктерди талдайт.

Окуучулар талкуу учурунда астейдил абалды сактап турушу керек, ошол эле учурда конструктивдүү сын-пикирдин жана мазмундуу каршы пикир айтуунун элементтери да болушу керек. Көйгөйлүү топтордо талаштан качпоо абзел, балдарды маалымат аларга жакпай жатса да иштиктүү мамиле жасоого үйрөтүү зарыл жана бирге иштөөнүн эрежелерин жаңылап турууну унутпашыбыз керек.

Биргелешип иштөө этикасынын: сүйлөгөн адамга бурулуу, маектешине тике кароо, атынан айтып кайрылуу, өз атынан «мен эсептейм» деп сүйлөө эрежелерин киргизүү зарыл.

Балдарды башкалардын көз караштарын түшүнө билүүгө, бири-бири менен макулдашууга келүүгө же макул болбой каршы турууга, жардам суроого, жардам сунуштоого жана жардам берүүгө, башканы басмырлабоого үйрөтүү маанилүү. Топто иштөө аяктаган соң, анкета же: «Сен топто кандай иштедиң?», «Көңүлүң кандай болду?», «Жаңы бир нерсени үйрөндүңбү?», «Сага иштеген жактыбы?», «Жакпаса, эмнеси жаккан жок?» дегендей баалоочу суроолорду колдонуу менен рефлексия мүнөттөрүн өткөрүү зарыл (1-2 мүнөт). Ички пикир келишпестиги бар топто иштөөдө окуучуларга төмөндөгү суроолорду берүү зарыл:

Топто сен өзүңдү кандай сезесиң? Эмнеден көбүрөөк коркосуң?

Топто сен кандай проблемаларды, тапшырмаларды талкуулай алдың? Сага топто ийгиликтүү иштөөгө эмне тоскоол болуп жатат? Топто иштөөдөн жана топ менен иштөөдөн кантип баш тартасың? жана башка ушул сыяктуу.

Сабак-таймаш өтүлгөн материалдарды кайталоодо же жаңы сабакты бышыктоодо, болжол менен төмөндөгүдөй үлгүдө уюштурулат:

Сабак өтүлүп жаткан класс парталардын катарына карай эки же үч топко (командага) бөлүнөт. Ар бир катарга аткарылыш шарты, оор же жеңили, көлөмү бирдей болгон тапшырмалар берилет. Берилген тапшырмаларды окуучулар чогулуп, мугалим белгилеген убакыттын ичинде бүтүрүшү сунушталат. Окуучулар чечишип жооп берүү үчүн өзүлөрүнүн ичинен бир окуучуну дайындашат да, ал окуучу чогуу чечилген жоопту айтат. Андан кийин капитандардын мелдешти башталып, аларга бирдей денгээлдеги суроолор, тапшырмалар жазылган карточкалар берилет. Карточкадагы суроолорго капитандар өзүлөрү гана дароо же мугалим белгилеген убакыттын ичинде (2-3 мин) жооп беришет. Же болбосо белгиленген убакыттын ичинде жообун жазып тапшырышат.

Капитандардын мелдешинен кийин ар бир катардан бирден окуучу чыгып, өтүлүп же кайталанып жаткан темалар боюнча башка катардагыларга суроо берет. Суроолорго (канча суроо берүү керектигин мугалим аныктайт, мисалы, экиден же үчтөн) айрым гана каалаган окуучулар жооп берсе болот жана ал жооптордун тууралыгы же туура эместиги коллективдүү талкууланат. Ошентип, сабак-таймаш үч этап менен өткөрүлүп бүткөндөн кийин жыйынтыктоо иши жүргүзүлөт, б. а., алган баалары угузулуп, жеңүүчүлөр аныкталат. Жеңгендердин биринчи катардагы партасына же капитаны отурган партага (кызыл, жашыл, көк, сары) желекчелер илинип коюлат.

Баалар жооп берген окуучуларга, ошондой эле капитандарга да коюлат. Окуучулардын жоопторун туура баалоо үчүн калыстар тобу түзүлөт же мугалим баа

коюуну өз мойнуна алат.

Эгер баа коюу окуучулардан тандаган калыстар тобуна тапшырылса, анда мугалим жалпы жетекчилик кылып, жооптордун тууралыгын, убакытты туура пайдалангандыгын гана көзөмөлдөйт.

Сабак-жомок. Сабак-жомок маани-маңызына жараша окуучуларда кыялданууну, патриоттуулукту, гумандуулукту, боорукерликти ойготот. Сабактын планы жомок түрүндө түзүлүп, мугалимдин ал сабакты ырааттуу алып барышында жемиштүү максатка жетүүнү күтүүгө болот. Анткени окуучуларды жомок дүйнөсүнө алып баруу, ошол жомоктон өтүлүүчү теманы түшүндүрүү жана берилген тапшырмаларды аткарта алуу, көрсөтмө куралдарды туура пайдалануу толугу менен педагогдун чыгармачылык компетенттүүлүгүнө көз каранды. Себеби жомок- сабакты башынан аягына чейин өтүлүүчү материалдар менен айкалыштырып өтүү, классты туура башкара билүү – чон чеберчилик жана искусство. Жомок-сабактын акырында окуучулардын билими сабакка активдүү катышкандыктарына жараша бааланат.

Сабак-сценка. Сабак-сценка окуучулардын алган билимдерин, логикалык ойлоосун, чыгармачылык активдүүлүгүн жана көңүл буруусун жогорулатып, аны терең өздөштүрүүгө шарт түзөт.

Мында окуучулар мугалим тарабынан сабакка карата түзүлгөн сценарий аркылуу теманы даана, ачык көрсөтүп бере алууга жетишишет. Ар бир аткаруучу өзүнүн аткара турган ролун жеткизе алгыдай кылып, образдуулук менен аткарышы талап кылынат. Сабактын эң негизги өзөгүн автор жана чыгарманын катышуучулары түзүп турат. Сабак аяктаганда, окуучуларга ролун аткаргандыгына жараша баа коюлат.

Сабак-аңгеме. Сабак-аңгеме окутуунун активдүү формаларынын бири болуп саналат. Окутуунун бул формасы окуучулардын билим алуу жөндөмдүүлүгүн жана байланыштуу кебин өстүрүүгө, өзүнүн оюн, түшүнүгүн ырааттуулук менен туура айтып берүүгө үйрөтөт жана тарбиялайт, ошондой эле ал төмөндөгүдөй усулдук жолдор менен өткөрүлөт, уюштурулат:

Мугалим күн мурунтан өтүлүүчү теманын оор, жеңилге жараша аны класста жана класстан тышкары жайларда (мектеп жана спорт аянтчаларында (жайкы, кышкы) мектеп залында ж. б. өткөрөрүн пландаштырат.

Мугалим сабак өтүлүүчү жайга чогу чыгат да, окуучуларга жаңы сабактын темасын же максатын, эмнеге жетишерин, эмнеге көнүгөрүн, машыгарын кыскача билдирет.

Теманы мугалим өзү баштап түшүндүрүп берсе да болот, же болбосо көрсөтмө куралдарды пайдалануу менен, тема эмне жөнүндө экендигин окуучулардын өздөрүнө болжолдуу түрдө таптыра алат.

Сабак, негизинен, аңгемелешүү (диалог) түрүндө өтөт. Мугалим окуучулардын өз оюн кеңири, тартынбай айтып берүүсүн талап кылат.

Баа коюуда окуучулар өздөрү бирин-бири баалашат жана ал боюнча мугалим калыс сөзүн айтат [3: 72].

Сабак-консультация. Окутуунун бул активдүү формасы окуучулардын жекече иштерин өз ара текшерүү, биргелешип үй тапшырмаларын аткаруу, үйрөнгөн материалды бири-бирине айтып берүү, каталарды өз ара оңдоо, окууда биргелешип даярдануу сыяктуу иштер аркылуу алардын туруктуу өз ара жардамына жана колдоосуна негизделген. Өз алдынча окууну командалык колдоого алуу ыкмасынын маңызы чакан топторго окуу программасы боюнча жекече темпте жылуусуна мүмкүнчүлүк бергендигинде турат. Окуучулар чакан топтордо жеке тапшырмалардын үстүндө

иштешет, аткаруу процессинде алар бири-биринен кеп-кеңеш, жардам жана консультация алышат.

Сабак-өнөркана. Мугалим тапшырманы алдын ала даярдайт. Жекече тапшырмаларды мугалим тарабынан атайын дайындалган окуучу “мониторлор” же түрдүү топтордун “жетекчилери” текшерет. Алар жекече иштерди тез текшерүү үчүн жооп-баракчалары менен камсыз болушат. Бул учурда мугалим ар бир чакан топ менен жекече иштөө мүмкүнчүлүгүнө ээ болот. Жуманын акырында акырындык менен жыйынтык чыгарылат: ар бир топ канча теманы өздөштүрдү жана топтун жеке тапшырмалар боюнча окуу жыйынтыгынын суммасы канча болду.

Мындай өз ара окутууда мугалим окутуунун активдүү формаларынын негизги эрежелеринин сакталышына көз салышы керек:

- топтогу окуучуларды өз ара байытуу;
- окуу-таанып-билүү процессин активдештирүүгө алып келе турган биргелешкен аракеттерди уюштуруу;
- баштапкы аракеттерди жана операцияларды бөлүштүрүү;
- баарлашуунун каражаты болгон коммуникацияны бөлүштүрүү, алмашуу жана өз ара түшүнүшүү;
- көйгөйдү чечүү үчүн аракеттенүү ыкмаларын алмашуу;
- окуучулардын биргелешкен ишинин мүнөзүнөн келип чыгуучу өз ара түшүнүшүү;
- катышуучунун өз ишине карата мамилесин калыптоочу жана ага карата түзөтүү киргизүүнү камсыз кылуучу рефлексия.

Бул учурда окуучуларга социалдык-психологиялык мүнөздөмөлөрүнүн ар түрдүүлүгү жана окуучулардын психологиялык жактан шайкештиги жөнүндө кам көрүү абдан маанилүү! Башкача айтканда, бир топто жалаң холериктер, ал эми экинчи топто жалаң меланхоликтердин топтолуп калышына жол бербөө керек.

Балдарды жөндөмүнө карай бириктирген да жакшы болот. Эң алсыз окуучуга күчтүүсүнө караганда чыдамдуу жана боорукер өнөктөш керек. Анан да топтун мүчөлөрүнүн жайгашкан жана жашаган жерлерин эске алуу керек.

Балдардын бири-бирине жакын жашаганы үй тапшырмаларын биргелешип аткарышына жакшы шарт түзөт [2: 32].

«Мемори» (эс тутум) сабагы. Мемогу англис тилинен которгондо, эс тутум дегенди түшүндүрөт. Эс тутум адамдын дараметинин негизинде жатат жана үйрөнүүнүн шарты болуп саналат. Бирок мугалимдер көп учурда сабакта үйрөтүлгөн нерсе тез эле унутулуп каларына күбө болушат. Унутуп калуу эс тутумга байланыштуу болушу мүмкүн, бирок бул эс тутумга эмес, окуучунун эстеп кала турган материалга карата узак жана туруктуу көңүл буруу мүмкүнчүлүгүнө байланыштуу болот. Эгерде окуучунун көңүлүн маанилүү сөздөргө, аныктамаларга бурууга мүмкүн болсо, анда тийиштүү материал жакшы эсте калат жана көпкө сакталат. Бул оюн болжолдуу түрдө 15-20 мүнөткө созулушу мүмкүн. Дидактикалык материал катары тема боюнча 12-20 предмет же сүрөт алынат, жапкыч катары жоолук жана стол же “сөздөрдү” сүрөт же предмет түрүндө жайгаштыра турган бурч керектелет. Оюндун дидактикалык максаты тема боюнча сөз байлыгын активдештирүү болуп саналат: «сөздү» көрүү, эстеп калуу, жазуу, кошуна менен маалымат алмашуу жана иштин топтук формасында тема боюнча түшүнүктү кошумчалоо. Бул сөз оозеки жатташ керек болгон же туура жазууга арналган сөз болушу мүмкүн. Алдын ала тема боюнча предметтерди даярдап жана аларды окуучулар класска киргенге чейин жоолук менен жаап коюусу зарыл. Сабак учурунда сабактын планына ылайык тапшырманы түшүндүрүү иштери жүргүзүлөт:

“Берилген тема боюнча предметтерди жакшылап карагыла. Силерде 1 мүнөт убакыт бар. Бул предметтерди (сүрөттөрдү) эстеп калгыла, өз ордуңарга барып, бул предметтерди эстеп жазгыла. Мында сүйлөшүүгө, суроого, пикир алмашууга тыюу салынат!” Бул тапшырманы эки топ менен өткөрүүгө болот.

3-4 мүнөт убакыт өткөндөн кийин кийинки тапшырма айтылат:

“Парталаштарыңар менен сөздөрдүн тизмегин текшергиле жана толуктагыла!”

Дагы 3-4 мүнөт өткөндөн кийин улам кийинки тапшырмалар берилет:

“Коңшу партага бурулуп, 4 адам болуп сөздөрдүн тизмегин текшергиле жана толуктагыла!”

Тапшырманы биринчи аткарган топ столго келип, сөздөрдүн тизмегин тема боюнча предметтер менен салыштырат, ушундан кийин бул топ сөздөрдү доскага жазат. Мугалим жана башка топтор сөздөрдүн тизмегин жана алардын туура жазылгандыгын текшерет. Каталар ондолуп, сөздөр башка түстөгү карандаш же калем менен кошумчаланат. Баракчаларды чогултуп, сөздөр боюнча жат жазуу сыяктуу баа коюуга болот. Сиз сөздөрдү текшерүүдөн мурда классты топторго бөлүп, иштин биринчи жана экинчи бөлүгүндө сүйлөшүүлөргө, сөздөрдү кароого жана аларды көчүрүп алууга жол бербеш үчүн оюндун эрежелерин талкуулаңыз. Бул ыкманын башка да варианттары болушу мүмкүн. Мисалы: Столдо биздин тема боюнча предметтер бар менин сумкам жатат. Менин сумкамда эмнелер болушу мүмкүн экендиги тууралуу өзүңөрдүн божомолуңарды жазгыла: кайсы предметтер, сүрөттөр, сөздөр ж. б. Мында столдун алдына окуучулардын топтолуп калышына жол бербөө керек, окуучуларга төмөндөгү учурларды эске алуу менен эс тутум боюнча иштөө сунушталат:

«Ар бириңер өз баракчаңарга сөздөрдү жазгыла;

Парталашыңар менен тема боюнча сөздөрдүн тизмегин толуктагыла;

4 адамдан турган топто тема боюнча сөздөрдүн тизмегин текшергиле жана толуктагыла.»

Бир мүнөттөн кийин эстеп калган сөздөрдү атоого даяр окуучулар аларды жазышы керек. Ушундан соң аларды доскага чыгарып, сөз байлыгын текшерүүгө дагы бир мүнөт бериш керек. Мында эки-үч окуучуну доскага чыгаруу менен, ким канча сөз жазат жана туура жазгандыгы боюнча жарыштырууга да болот. Мында көнүгүүлөр таймашуу эмес, астейдил маанайда аткарылышы керек. Окуучулар бири-бирине дос жана жардамчы болуп саналат. Анткени алар жалгыз аткарганга караганда, чогуусу менен тапшырманы туура аткарышат. Ошондой эле бирөөнө кыйын болгон нерсени чогулуп жакшы жасоого болот. Визуалисттер оңой көрүп жана эстеп калышат, “профессорлор” топто сөздөрдүн толуктугун жана туура жазылышын талап кылат, ал эми “спортсмендер” тапшырманы тез аткаруу аракетинде оюн духун жаратат. Ошентип, бардык окуучулар өздөрүнүн темпераментинин жана билим деңгээлинин ар түрдүүлүгүнө жараша аракет кылышат. Башкысы, сөздөрдүн тизмегин текшерүү менен алар бул сөздөрдү кайталоого көнүгөт жана тема боюнча лексиканы узак убакыт эстеп калуунун үстүндө иштешет.

Окутуунун активдүү формаларынын саны күн санап өсүүдө. Мугалим конкреттүү класс менен иштөөдө өз окуучуларынын талабына, мүмкүнчүлүгүнө жана курактык өзгөчөлүктөрүнө жараша алардын талаптарын өзгөртүп, тууралап алса болот. Окуучулар үйрөнүлүп жаткан материалдын кайсы бир бөлүгү боюнча эксперт дагы болууга үйрөнүшөт, андан соң өзүнүн тобунун башка мүчөлөрүн үйрөтөт. Эксперт-окуучулар маалыматтарды китептен, башка адамдар менен баарлашуудан, фильмдерди көрүүдөн, тийиштүү материал менен иштөөдөн алат. Окутуунун активдүү формасы окуучунун башкаларды окутуу үчүн жоопкерчилигин өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт, бул аларда өзүн көзөмөлдөөнү өнүктүрөт [2: 131].

**НАРОДНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ. ПЕДАГОГИКА.
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ**

Жыйынтыктап айтканда, жогоруда каралган окутуунун активдүү формалары окутуунун мүмкүнчүлүгүн чектебейт. Аларды бириктирүү жана салттуу ыкмалар менен айкалыштырып колдонууга болот. Мындан тышкары, ал ачык жана динамикалуу дидактикалык система жана мугалим-практиктердин улам жаңы табылгалары менен толукталып турат.

Адабияттар:

1. Бекбоев И., Алимбеков А. Азыркы сабакты өткөрүүнүн технологиясы. -Бишкек, 2011.
2. Койнова-Цельнер Ю. К. Башталгыч мектепте активдүү окутуунун технологиялары. -Бишкек, 2014.
3. Мехмет Ташпынар, Алимбеков Акматали. Окутуунун жалпы методдору. -Бишкек, 2004.
4. Саалаев Ө. Окутуунун интерактивдүү ыкмалары. -Бишкек, 2006.
5. Сияев Т., Мамбетакунов Э. Педагогиканын негиздери. -Бишкек, 2008.